

Kemalizm'in Yeniden İnşasında Bir Aydın Teşebbüsü: Doğan Avcioğlu'nun *Devrim Gazetesi* Yazıları Üzerine Bir Araştırma

İlhan Bilici*

Öz

Kemalizm, sekülerleşme ve uluslaşma sürecinde benimsenen yöntemlerin ve eylemlerin resmî ideolojisidir. Genel itibarıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünceleri ile erken Cumhuriyet dönemi uygulama pratiklerine dayanan Kemalizm yeni bir ülkede yeni bir insan ve toplum inşa etme sisteminin tezahürüdür. Kalıplaşmış bir inanç sistemi olmaktan ziyade kavramın esnek, dinamik ve eklektik yapısı onu sürekli yorumlanabilir ve yeniden ele alınabilir kılmaktadır. Kavramın bu nevi kullanımı 1960'lı yılların aydınlarından Doğan Avcioğlu tarafından *Devrim Gazetesi* özelinde gerçekleştirilmektedir. Bu minvalde mevcut çalışmanın amacı Doğan Avcioğlu'nun anlam dünyasında Kemalizm'in nasıl yorumlandığının ortaya konulmasıdır. Bahse konu amaç doğrultusunda Avcioğlu'nun *Devrim Gazetesi*'ndeki yazıları incelenmeye tabi tutulmuştur. Çalışma yöntembilimsel olarak gömülü teori yaklaşımı benimsenerek desenlenmiştir. Bahse konu teori ile eş güdümlü kullanılan sürekli karşılaştırma yöntemi ise veri analiz metodu olarak belirlenmiştir. Yapılan analizler neticesinde Doğan Avcioğlu'nun Kemalizm'i sol bir perspektifle yorumladığı ve onu hasım güçler ile müttefik güçler metaforu ekseninde inşa etmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kemalizm, Doğan Avcioğlu, *Devrim Gazetesi*, 9 Mart Cuntası.

An Intellectual Attempt in the Reconstruction of Kemalism: A Study on the Articles of Doğan Avcioğlu in *Devrim Newspaper*

Abstract

Kemalism is the official ideology of the methods and actions adopted in the process of secularization and nationalization. Kemalism, which is generally based on the thoughts of Mustafa Kemal Atatürk and the practices of the early Republican period, is the manifestation of a system of constructing a new person and society in a new country. The flexible, dynamic, and eclectic structure of the concept, rather than being a stereotyped belief system, makes it constantly interpretable and re-examinable. This kind of use of the concept is carried out by Doğan Avcioğlu, one of the intellectuals of the 1960s, specifically within *Devrim Newspaper*. In this context, the aim of the present study is to reveal how Kemalism was interpreted in Doğan Avcioğlu's world of meaning. In accordance with the aforementioned purpose, Avcioğlu's articles in *Devrim Newspaper* were examined. The study is methodologically designed by the grounded theory approach. The constant comparison method, which is used in conjunction with the theory in question, was determined as the data analysis method. As a result of the analyses performed, it was concluded that Doğan Avcioğlu interpreted Kemalism from a leftist perspective and built it on the axis of the metaphor of opposing forces and allied powers.

Keywords: Kemalism, Doğan Avcioğlu, *Devrim Newspaper*, 9 March Junta.

*Dr. Öğr. Üyesi | Recep Tayyip Erdoğan Üni., İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
bilici.ilhan61@gmail.com | ORCID: 0000-0002-4085-7274

DOI: 10.36484/liberal.1290905

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 28, Sayı:111, Yaz 2023, ss.151-176.

Gönderim Tarihi: 1 Mayıs 2023 | Kabul Tarihi: 22 Eylül 2023

Giriş

Osmanlı modernleşmesi nitelik itibariyle otokratik ve merkezi bir içeriğe sahiptir. Onun bu doğası *yeni yönetici sınıf* olarak güçlü bir bürokratik yapıyı beraberinde getirmiştir. Bu yapının en önemli sonuçlarından birisi Jön Türk Hareketi ve ideolojisidir. Siyasal bir ideoloji olarak Kemalizm de esas itibariyle böylesi bir düşünce dünyasının ardılı ve mirasın taşıyıcısıdır. Başka bir anlatımla Kemalizm, İmparatorlukta başlayan Türk modernleşmesinin daha doğru, sistematik ve güncel bir yorumudur (Berkes, 1975: 94). Jön Türk Hareketi'nin *imparatorluğu kurtarma* refleksi modern cumhuriyette *çağdaş uygarlık seviyesine* ulaşmaya evrilmiştir. Bu itibarla Kemalizm, Türkiye Cumhuriyeti'nin sekülerleşme ve uluslaşma sürecinde benimsenen yöntemlerin ve gerçekleştirilen eylemlerin resmî ideolojisidir. O yeni bir ülkede yeni bir toplum ve insan inşa etme ideolojisi olarak ortaya çıkmıştır. Genel itibariyle Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünceleri ile erken Cumhuriyet dönemi uygulama pratiklerinin bütününe dayanan Kemalizm, temel ilkeleri ve uygulama pratikleri itibariyle etkileri günümüze kadar sirayet eden farklı yorum ve anlamları barındırmaktadır. Türk siyasal yaşamı özelinde farklı yorumlara açık olan doğası “çatışmaları, kimlikleri ve kutupları şekillendirme yeteneği” itibariyle Kemalizm'i hem siyasal hem de toplumsal yaşamda önemli hale getirmiştir (Bölükbaşı, 2022: 1624). Köker'e (2016: 219) göre Kemalizm, “muasır medeniyet” seviyesine “devlet” eliyle ulaşmayı amaçlayan fikir sistemidir. Bu sistemde devlet hem iktisadi kalkınmayı gerçekleştirecek hem de Türk halkına yeni bir kültürün -Batılı normlara uygun- aşılmasına kaynaklık edecektir. Kışlalı'ya (1994: 15) göre ise Kemalizm “akla ve insancıl değerlere dayalı ‘çağdaş’ bir toplum özlemine yanıt veren, geri kalmışlıktan kurtulma istencini yansıtan bir ideolojidir.” Işıklı'ya (2001: 37) göre de Kemalizm, emperyalizm karşıtlığı ile geri kalmış mazlum toplumların kurtuluş bayrağının ilk defa yükseltilmesi onurunu taşıyan hareket olarak resmedilmektedir. Dolayısıyla ne geçmişin bekçiliği ne de kalıplaşmış bir inanç sistemi olarak Kemalizm değişen koşullar içerisinde sürekli olarak akılcı bir yenilenmeyle Türk devriminin sürdürülmesini (Kışlalı, 1994: 15), ulus inşa sürecinin lokomotifini, kurtuluş savaşının dinamizmini ve Kemalist modernleşmenin simgesini oluşturmaktadır. Bu itibarla Kemalizm güncel sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasi konjonktüre bağlı olarak tanımı ve muhtevası değişime uğrayan ve kendini sürekli güncelleyen bir kavramdır (Mardin, 2017: 181). Başka bir anlatımla, Kemalizm sahip olduğu esnek yapı itibariyle çağdaş gelişmelere kayıtsız kalmayarak sürekli bir güncellenme, yenilenme ve dönüşüme maruz kalarak devrimsel bir sürecin aynası olmuştur. Bu aynaya sirayet eden yorumlardan birisi 1960'lı yılların sonu bir grup aydın tarafından çıkarılan haftalık Devrim Gazetesi ekseninde

vücut bulmuştur. Devrim Gazetesi “elli yıllık Cumhuriyet devrimlerinin istenilen ölçülerde başarıya ulaşamaması nedeniyle, aydınlar arasında duyulan öfkenin yeni bir çıkış yoludur” (Kaçmazoğlu, 2013: 70). Dahası 12 Mart 1971 askeri müdahalesine giden süreçte Doğan Avcıoğlu liderliğindeki *Devrim* Gazetesi olayların lokomotifini olmuş ve “Türk demokrasisindeki bu dramatik ‘iktidar oyunu’ sahnelenirken [...] belki en etkili rolü oynamıştır” (Özdemir, 2000: 29). İlgili literatür incelendiğinde *Devrim* Gazetesi'ne ilişkin araştırmaların sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu sınırlılığın nedenlerini üç noktada özetlemek mümkündür. Öncelikle *Devrim*'in nev-i şahsına münhasır bir düşünce yapısına sahip olması, ikincisi yenilgiyle sonuçlanan somut bir iktidar talebi içerisinde bulunması, üçüncüsü ise 12 Mart dönemi sonrasında Türk solunun güncel yaklaşımından uzaklaşmasıdır (Kara, 2008: 15).

Bu doğrultuda mevcut çalışmanın temel amacı Doğan Avcıoğlu'nun anlam dünyasında Kemalizm'in nasıl yorumlandığının ortaya konulmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere 1969-1971 yılları arası haftalık yayımlanan *Devrim* Gazetesi'nde Doğan Avcıoğlu imzalı 76 yazı incelemeye tabi tutulmuştur. Böylesi bir incelemenin Türk siyasal yaşamında 9 Mart Cuntası olarak bilinen darbe girişiminin fikri altyapısının çözümlenmesi ile Türkiye'de sol düşüncenin kökenleri ve gelişimi noktasında literatüre güncel bir katkı sunacağı çıkarımında bulunulabilir. Çalışma yöntembilimsel olarak Glaser ve Strauss'un (1967) gömülü teori yaklaşımı benimsenerek desenlenmiştir. “Gömülü teori araştırması, zaman içinde ortaya çıkan farklı adımlara veya aşamalara sahip bir süreç veya eyleme odaklanmaktadır” ve çalışmanın kapsamında araştırmacının açıklamaya çalıştığı bir “hareket” veya bir eylem bulunmaktadır (Creswell ve Poth: 2018: 135). Bahse konu teori ile eş güdümlü kullanılan sürekli karşılaştırma yöntemi ise veri analiz metodu olarak belirlenmiştir. Veri elde etme ve analiz adımları eş zamanlı olarak, elde edilen verilerin sürekli karşılaştırılması ve değerlendirilmesi yoluyla yürütülmüştür. Bulguların geçerliliğinin tesisi için “araştırmacı önyargısını netleştirmek ve içgözlemsel olmak” (Creswell ve Poth, 2018: 341) stratejisi geçerlilik stratejisi olarak benimsenmiştir. Öte yandan, elde edilen verilerin güvenilirliğini sağlamak gayesiyle Corbin ve Strauss'un (2015: 815-829) *kontrol noktası* olarak tanımladığı ve bir gömülü teori çalışmasının yöntembilimsel tutarlılığı, kalitesi ve uygulanabilirliğini sorgulayan teknikler araştırma kapsamına alınmıştır.

Bu minvalde, ilk olarak araştırmanın metodolojik çerçevesi çizilmiştir. Akabinde, kısaca Doğan Avcıoğlu'nun biyografisine yer verilmiştir. Sonrasında veri kaynağı olarak *Devrim* Dergisi detaylıca ele alınmış ve araştırmanın bulguları Kemalizm üst kategorisi altında hasım güçler ve müttefik güçler metaforları olmak üzere iki alt kategoride açıklanarak tartışılmıştır.

Araştırmanın Yöntembilimi ve Analiz Yöntemi

Strauss ve Corbin (1998: 3) yöntembilim olgusunu “sosyal gerçekliği düşünmenin ve incelemenin bir yolu” olarak tanımlarken yöntem kavramını “verilerin toplanması ve analizi için [kullanılan] bir dizi prosedür ve teknik” şeklinde ifade etmektedir. Bu doğrultuda, yöntembilim olgusu bahsi geçen veri analiz prosedür ve tekniklerini de kapsamına alan araştırma deseni ve çerçevesi olarak dile getirebilir. Mevcut çalışma, veri kaynağı ve verilerin elde edilip analiz edilmesi süreçlerini dikkate alarak Glaser ve Strauss (1967) tarafından inşa edilerek nitel araştırma literatürüne kazandırılan gömülü teoriyi yöntembilim olarak benimsemiştir. Charmaz’dan (2006: 5-6) aktarıldığı üzere gömülü teorinin temel ve belirleyici vasıfları şu şekilde ifade edilebilir (Glaser ve Strauss, 1967; Glaser, 1978; Strauss, 1987):

- Veri toplama ve analizinin eşzamanlı devam etmesi,
- Önyargılı mantıksal olarak çıkarılan hipotezlerden değil, verilerden analitik kodlar ve kategoriler oluşturulması,
- Analizin her aşamasında karşılaştırmalar yapmayı içeren sürekli karşılaştırma yönteminin kullanılması,
- Veri toplama ve analizinin her adımında teori geliştirmenin ilerletilmesi,
- Kategorileri detaylandırmak, özelliklerini belirlemek, kategoriler arasındaki ilişkileri tanımlamak ve boşlukları belirlemek için not yazılması,
- Örneklemenin, popülasyonu temsil etmeyi değil, teori oluşturmayı amaçlaması ve
- Bağımsız bir analiz geliştirdikten sonra literatür taramasının yapılması.

Yukarıda belirtilen temel özellikler ışığında mevcut çalışmada veri toplama ve analiz süreçleri eşzamanlı olarak sürdürülmüş, elde edilen verilerden analitik kodlar ve kategoriler oluşturulmuş, analiz yöntemi olarak sürekli karşılaştırma yöntemi benimsenmiş ve veri elde etme ile analiz süreçlerinin her bir adımında kategorileri kapsamlı bir şekilde irdelemek ve olası eksiklikleri en aza indirmek gayesiyle açıklayıcı notlar yazılarak veri toplama ve analiz süreci titizlikle yürütülmüştür.

Bu bağlamda, araştırma yöntembiliminin yanında analiz yönteminin de tanımlanması analiz sürecinin daha iyi anlaşılması için önem arz etmektedir. Gömülü teorinin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul gören sürekli karşılaştırma yöntemi (Glaser ve Strauss, 1967) araştırmanın analiz yöntemi olarak benimsenmiş ve bahse konu yöntemin gerektirdiği şekilde analiz süreci devam ettirilmiştir. Charmaz (2006: 187) sürekli karşılaştırma yöntemini

“verileri verilerle, verileri kategoriyle, kategoriye kategoriyle ve kategoriye kavramla karşılaştırmaya yönelik tümevarımsal süreçler yoluyla art arda daha soyut kavramlar ve teoriler üreten bir analiz yöntemi” olarak tanımlanmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, veri elde etme ve analiz süreçleri ayrı ayrı devam eden bağımsız süreçler değil, iç içe ve aralıksız yürütülen eş zamanlı süreçlerdir. Mevcut çalışmada da gömülü teori yöntembiliminin bütüncül parçası olan sürekli karşılaştırma yöntemi uygulanarak veri kaynağı analiz edilmiş ve eş zamanlı olarak tümevarımsal kategorileştirme vasıtasıyla analiz süreci neticelendirilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Creswell ve Poth (2018: 334-338) nitel araştırmalarda geçerliliğin önemi, tanımı ve tesisine yönelik birçok görüşün var olduğunu altını çizerek kendilerinin uygun bulunan ve uygulanan yöntem ve teknikleri araştırmacı, katılımcı ve okuyucu ya da değerlendirici objektifleri olarak üç başlık altında ele almışlar ve geçerlilik kavramını bulguların doğruluğunu değerlendirme girişimi olarak ifade etmişlerdir. Geçerlilik kavramı ile eş güdümlü olarak, güvenirlilik olgusu ise elde edilen bulguların birden çok kodlayıcılar elindeki tutarlılığı şeklinde tanımlanmaktadır (Creswell ve Poth, 2018: 345).

Mevcut çalışma, araştırmacı tarafından benimsenmesi önerilen geçerlilik stratejilerinden “araştırmacı önyargısını netleştirmek ve içgözlemsel olmak” (Creswell ve Poth, 2018: 341) stratejisini geçerlilik stratejisi olarak benimsemiştir. Başka bir deyişle, verilerin elde edilip analizini gerçekleştirilmesi süreçleri boyunca verilerin geçerliliğinin tesis edilmesi amacıyla araştırmacı geçmiş ve mevcut deneyim, yönelim ve ön yargılarını titizlikle çalışmanın kapsamının dışına bırakmış, çalışmanın yaklaşımını ve yorumunu bu doğrultuda gerçekleştirmiştir.

Elde edilen bulgularının güvenirliliğinin tesisi içinse Corbin ve Strauss (2015: 815-829) tarafından *kontrol noktası* olarak ifade edilen ve bir gömülü teori çalışmasının metodolojik tutarlılığı, kalitesi ve uygulanabilirliğini irdeleyen teknikler araştırmanın metodolojik kapsamına dahil edilmiştir.

Devrim'e Öncülük Eden Bir Aydın: Doğan Avcıoğlu

“Türk Bonapartizminin en seçkin kuramcısı” (Özdemir, 2000: 45) kabul edilen Doğan Avcıoğlu 1926 yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini doğduğu topraklarda tamamlayan Avcıoğlu siyasal bilimler ve ekonomi üzerine yükseköğrenimini tamamlamak üzere Fransa'ya gitmiştir. Bahse

konu çalışmalarını tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönerek Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi (TODAİE)'nde araştırma asistanı olarak çalışmaya başlamıştır. Avcioğlu ayrıca bir dizi rapor ve araştırmalar gerçekleştirmek üzere Cumhuriyet Halk Partisi Araştırma Bürosu'nda çeşitli görevleri ifa etmiştir. Kalem kuvvetli bir aydın olan Doğan Avcioğlu dönemin muhalif süreli yayınları *Ulus*, *Akis* ve *Kim* gibi dergilerde yazılar kaleme almıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün kontenjannından Temsilciler Meclisi'ne girmiştir. Sonrasında ise 1961 Anayasası çalışmalarında Anayasa Komisyonu üyesi olarak görev almış ve Türk-İş Araştırma Bürosu Müdürlüğü yapmıştır (Hürkan, 2006: 83).

Doğan Avcioğlu 1961 yılında *Yön Dergisi*'ni çıkarmaya başlamıştır. Dönemin önde gelen sol ve sosyalist fikir aydınlarının fikir teatisinde bulunduğu adeta bir doktrin üretim merkezi gibi işlev gören *Yön* sosyalizmin topluma sunulmasına ve tanıtılmasına kaynaklık etmiştir (Bilici, 2022: 8). Avcioğlu'nun imtiyaz sahibi ve mesul müdürlüğünde planlı devletçi kalkınma tezi nin savunulduğu *Yön Dergisi* 1967 yılında 222. sayısı ile birlikte okuyucusuna veda etmiştir. Sonrasında ise Avcioğlu baskı rekorları kıran ve Türkiye'de bir hayli ses getiren *Türkiye'nin Düzeni* adlı kitabı yayımlamıştır. 1969 yılına gelindiğinde ise 1971'de kapatılan *Devrim* Gazetesi'ni çıkarmaya başlamıştır. "Radikal askerlerin sivil başbakanı" (Cemal, 1999: 338) tiplmesiyle Avcioğlu *Devrim*'i kavga aracı olarak kullanarak iktidara giden yolu inşa etmiştir. *Devrim* Gazetesi'nin 9 Mart cuntacıları ile olan münasebetleri ve askeri kanat ile olan yakın temasları dolayısıyla açılan 'Madanoğlu Davası'nda Avcioğlu tutuklanmıştır. Bir süre hapis hane hayatından sonra serbest kalmıştır. Ancak ilerleyen mide kanseri sebebiyle fikir, eylem ve aksiyon adamı Doğan Avcioğlu 1983 yılında yaşamını yitirmiştir.

Doğan Avcioğlu yaşamı boyunca sürekli bir arayışın içerisinde bulunmuştur. Onu arayışa sevk eden ve düşünce dünyasını inşa eden çeşitli bazı aktörlerin ve tarihi hadiselerin önemi büyüktür. Onu daha yakından keşfetmek ve anlam dünyasına vakıf olabilmek adına bunlardan bahsetmek yerinde olacaktır. Avcioğlu'nun Fransa'da eğitim gördüğü dönemde etkisi altında kaldığı önemli aktörlerden birisi Fransa eski başbakanlarından Pierre Mendes France'dir. France'nin parlamentoya karşı güçlü hükümet stratejisini benimseyen Avcioğlu zamanla bu stratejiyi ordu, aydınlar ve gençlik üçlemesi ile uyarlayarak zinde kuvvetler söylemi olarak formüle etmiştir (Özdemir, 1987: 36; Özdemir, 2000: 13). Diğer taraftan Yves Lacoste de Avcioğlu'nun düşünce dünyasına katkı sağlayan isimlerden birisidir. Kolonyal varlığı henüz terk eden toplumların özellikle sosyalizme geçiş sürecinde takip edecekleri yol ve yöntemler noktasında Lacoste'nin etkisinde kalmıştır. 1960'lı yıllarda

gittikçe artan tartışmalar ekseninde *Bağımsızlık Okulu* ile şekillenmeye başlayan *azgelişmişlik* tartışmaları; *kapitalist olmayan yol* ile *milli demokratik devrim* tezleri; 1930'lu yıllarda Kadro geleneğinin temsilcisi Şevket Süreyya Aydemir'in devletçiliği ile Niyazi Berkes'in Osmanlı Tarihi tahlilleri; Mısır ve Peru gibi üçüncü dünya ülkelerinin *ilerici* antiemperyalist askeri manevraları; *Yön Dergisi*'nde yayımlanan çeviri eserler ile 1965 seçimleri dönemin etkili aydını Doğan Avcıoğlu'nun düşünce dünyasını şekillendirmiştir.

Doğan Avcıoğlu, düşüncesini eyleme dökmeye odaklanan bir entelektüeldir. Yaşamı boyunca azgelişmiş bir ülkedeki toplumsal gerçekliğe bağlı iktidar stratejisi ortaya koyarak ona sadık kalmayı başarabilmiştir. Özellikle 1961, 1965 ve 1969 seçimleriyle ortaya çıkan siyasi tablo Türk demokrasisinin işlevsizliği bağlamında değerlendirilmiştir. Bu minvalde, kestirme bir iktidar stratejisi çıkış yolu olarak telakki edilerek Avcıoğlu'nun kişiliğinin önemli bir parçası olmuştur (Gencer, 2020: 326). Bir devrim ideolojisi oluşturma gayretiyle Erken Cumhuriyet dönemi Kadro Hareketi'nin siyasi tezlerini 1970'li yıllar Türkiye'sinde hayata geçirme çabası içerisinde bulunmuştur (Şahbaz, 2018: 11). Özellikle *Devrim* Gazetesi'nde üstlendiği misyon ve ona öncülük etmesi Avcıoğlu açısından bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü bahse konu gazete Avcıoğlu'nun eylem ve aksiyon odaklı düşünce dünyasının adeta bir yansıması olmuştur. Türk demokrasisinin dramatik "iktidar oyunu" 12 Mart 1971 askeri muhtırasına giden süreçte Avcıoğlu katalizör görevi üstlenirken *Devrim* Gazetesi de "belki en etkili rolü oynamıştır" (Özdemir, 2000: 29). O halde bahse konu yayını ele almak ve incelemek mevcut çalışma açısından önemli hal almaktadır.

Türk Siyasal Yaşamında Eylem ve Aksiyonun Adı: *Devrim* Gazetesi (1969-1971)

Türk siyasal yaşamı açısından 1969 seçimleri Adalet Partisi'nin (AP) tek başına iktidara gelmesi ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile Türkiye İşçi Partisi (TİP) gibi sol muhalefet partilerinin bekledikleri performansı sergileyememeleri gibi önemli sonuçlara yol açmıştır. Seçimler sonucunda solda meydana gelen derin hayal kırıklıkları işlevselliği açısından Türk demokrasisinin sorgulanmasına yol açmıştır. 1965 seçimlerine nazaran oyları azalan ve popülaritesini yitirmeye başlayan sol yeni bir düzen değişikliğinin ya da arayışının öncüsü ve mimarı olmuştur. Bu arayışta şüphesiz ki parlamenter demokrasi elimine edilen başarısız bir girişim olarak düşünce dünyasında yer edinmiştir. Bir tür rejim dışı ya da anti-demokratik iktidar stratejilerinin gerekliliği süreli yayınlar özelinde işlenmeye ve topluma sunulmaya başlanmıştır.

Devrim Gazetesi özünde böylesi bir siyasi atmosferin ürünüdür. Dolayısıyla *Devrim*, seçim sonuçları ile ortaya çıkan manzara ve umutsuzluk karşısında “tek umudun devrim olduğu” fikriyatının bir tezahürüdür (Şahbaz, 2018: 3). Başka bir anlatımla *Devrim*’in öyküsü “Doğan Avcıoğlu ve yakın arkadaşlarının anayasa dışı yoldan iktidar olma serüvenleridir” (Özdemir, 2000: 22).

Devrim Gazetesi 1969 genel seçimlerinin hemen ardından 21 Ekim 1969 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. 12 Mart Muhtırası sonrası sıkıyönetim komutanlığınca 79. sayısıyla okuyucusuna veda etmiştir. *Devrim* gazete ebatlarında haftalık sekiz sayfadan oluşan ve kesintisiz yayınlanan süreli bir yayındır. Gazetesi sahibi ve finansörü CHP Milletvekili Cemal Reşit Eyüboğlu’dur. Doğan Avcıoğlu ise genel yayın müdürüdür. Yazı işleri müdürlüğü ise Uluç Gürkan ile Hasan Cemal arasında dönüşümlü yapılmıştır. Gazete yayın hayatı boyunca sarı zemin üzerindeki kırmızı DEVRİM başlığının hemen altında kırmızı ve büyük harflerle Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün “İdare-i Maslahatçılar Esaslı *Devrim* Yapamaz” ifadesi ile ay yıldızlı damgayla “Türkiye İçin” ibaresini manşete taşımıştır. Atatürk’ün bu ifadesi ile ortaya konulmak istenen şey gayet açıktır: “Reformcular yapamazlar; Türkiye’nin devrimcilere gereksinimi vardır: seçilen haberlerin ve makalelerin bileşimi ile derginin [gazetenin] saldırgan üslûbu bu savı doğrula[r]” (Landau, 1979: 122) niteliktedir. Gazetenin hedef ve okuyucu kitlesi de bu sava yöneliktir ki Avcıoğlu’nun devrimci ordu gücüne karşılık gelen “askerler, kısmen bürokratlar ile parlamenterler, akademisyenler, öğretmenler ve üniversiteli devrimci gençler” *Devrim*’in muhataplarını oluşturmaktadır (Gencer, 2020: 217). Gazete siyasal yaşamda etki edebilmiş olmalı ki dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından *Devrim*’e ilişkin şu değerlendirmeler yapılmaktadır (Cemal, 1999: 26):

31 Mart vak’asında *Volkan* gazetesinin yaptığı kışkırtmayı 1960 öncesinde *Akis* dergisi yaptı. 1971 öncesinde de *Devrim* gazetesi aynı görevi ifa etti. *Devrim* gazetesi Ordu’da çok okunuyordu. 1969’da Fethiye’den Bodrum’a gitmek üzere jandarma botuna bindim. Güvertede otururken deniz tuttu. Uzanayım diye komutanın odasına çıktım. Baktım *Ant* ve *Devrim* gazetesi var. Bunların fikri halkla devrim olmaz, askeri etkilemek, onu kazanmak gerekir.

Dolayısıyla *Devrim* her haber ve yorumuyla askeri darbeye hazırlamaya yönelik “tek parti” hayalinin “en büyük silahı” olmuştur (Cemal, 1999: 217).

Devrim Gazetesi ‘*Devrim Bildirisi*’ isimli bir hitabe ile okurlarının karşısına çıkmıştır. Birinci sayısında imzasız yayınlanan bildiri gazetenin son sayfasında tam boy kaleme alınmıştır. Bildiri gazetenin yayın hayatı boyunca işlenecek konuların bir manzumesi şeklinde okunabilir. Çünkü “Kemalizm...Laiklik...Emperyalizm...Petrol...Feodalizm...Siyasi partiler...Kalkınma...Az Gelişmişlik...Sanayii...Tarım...Modernleşme...Tefecilik...Gecekondulaşma...İşsizlik...Eğitim...

Sağlık...Adaletsiz gelir dağılımı...Yatırım...Tasarruf...İthalat...İhracat...Ordu... Sosyal adalet...İsraf...Mutlu azınlık...Bankacılık...Kooperatifçilik...Toprak reformu...Çok partili hayat...Genel oy...Milli irade...Köy Enstitüleri” (Devrim Gazetesi, 1969: 8) gibi konularına “Neden kalkınamadık?” (Devrim Gazetesi, 1969: 8) ve “Nasıl kalkınırız?” (Devrim Gazetesi, 1969: 8) soruları sorularak Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik, iktisadi ve siyasal sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ortaya konulurken yarıda bırakılan Kemalist devrimin tamamlanması için Kemalistlere ödevler yükleyen bir üslup ile kaleme alınmıştır. Dolayısıyla bildiride Türkiye'nin siyasi yapısının değişimi gerçekleşmediği müddetçe ülkenin içinde bulunduğu sorunların çözülemeyeceği vurgulanmaktadır. Bildiride dikkat çeken bir diğer husus ise Mustafa Kemal Atatürk'ün üç kalpaklı fotoğrafı ile birlikte üç sözüne referans verilmesidir. Bildiri gerçek devrimcinin parolası olarak “Halka rağmen, halk için” değil, “halkla beraber, halk için devrim” (Devrim Gazetesi, 1969: 8) şiarıyla Kemalist devrimin sürdürülebilmesi ve antikemalist gidişin tersine çevrilmesi adına bir çağrıdır.

Bu çağrıya kulak veren ve *Devrim*'de çeşitli düzeylerde yazılar kaleme alan önemli entelektüeller bulunmaktadır. *Yön Dergisi* ile mukayese edildiği zaman *Devrim* Gazetesi'nde oldukça dar bir yazar kadrosuna rastlamak mümkündür. Ancak *Yön*'deki çekirdek kadronun önemli bir kısmını *Devrim*'de görmek mümkündür. Bu kadroyu Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk, İlhami Soysal, Çetin Altan, Uğur Mumcu, Uluç Gürkan ve Hasan Cemal oluşturmaktadır. Kurucu kadronun yanında düzenli olmamakla birlikte çeşitli düzeylerde yazılar kaleme alan MBK üyesi ve Tabii Senatörler, 14'ler grubun üyeleri, asker kökenli kişileri, yazar ve akademisyenler bulunmaktadır. Sami Küçük, Ekrem Acuner, Muzaffer Karan, Orhan Kabibay, Cemal Madanoğlu, Cahit Tanör, Adalet Ağa-oğlu, Altan Öymen, İlber Ortaylı, Muammer Aksoy, Nimet Azık, Şevket Süreyya Aydemir, Türkkaya Ataöv, Yıldız Sertel, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Turhan Selçuk gibi isimlerin düz yazı, şiir ve karikatürleri yayınlanmıştır. Bununla birlikte gazetede yabancılara ait tercüme yazıları da yer almıştır. Bu isimler arasında “1968'de batıdaki gençlik eylemlerinde 3 M (Marks, Mao, Marcuse) sloganıyla ön plana çıkarılan filozof Herbert Marcuse, Prof. B. Abrahamsson, Carrol Quigley, G. Mirsky, Pierre Maes, Jean Paul Sartre” (Hürkan, 2006: 69) Fidel Castro ve Maurice Duverger gibi isimler yer almıştır. Bahse konu yazar kadrosundan da anlaşılacağı üzere *Devrim* Gazetesi'nde politika, ekonomi, tarih, edebiyat, sanat, felsefe ve eğitim gibi konular işlenmiştir. Ancak, *Devrim* Gazetesi belirli bir amacı gerçekleştirme misyonu ile kurulduğundan ve o doğrultuda yayın hayatını sürdürdüğünden güncel olaylara değinmekten ziyade daha çok askeri bir devrimin önünü açacak konulara ağırlık verilmiştir.

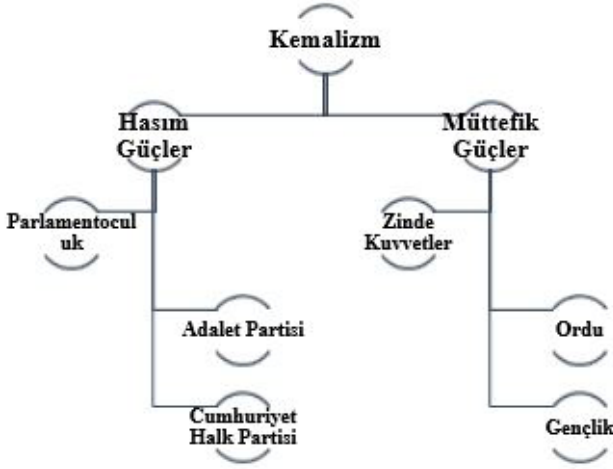
Bu itibarla gazetede ele alınan konuların ulaşılmak istenen nihai hedefle sınırlı kaldığını ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla o, “klasik bir haber dergisi” olmaktan ziyade daha çok bir tür “vaziyet alışı” (Hürkan, 2006: 87-88). Bu bağlamda, *Devrim*’in “salt bir yayın organı ya da fikri zemin olarak” ele alınması doğru bir yaklaşım olmasa gerektir (Kara, 2008: 28). Çünkü “Türkiye’nin sorunlarını çözecek ve tam bağımsızlığını sağlayacak tek yol olduğundan sürekli devrim çağrısında bulunul[muştur]” (Landau, 1979: 123).

Gazetenin önemli simalarından Hasan Cemal bir tür kavga aracı olan *Devrim*’in amacını Avcıoğlu’nun şu satırlarıyla hatıratında yer vermektedir: “1960’larda Yön’le Türkiye’nin yönünü belirledik. Şimdi o yöne gitmek için *Devrim*’le devrim yapacağız” (Cemal, 1999: 204). Türkiye’nin içinde bulunduğu sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasi sorunların çözümü ve tam bağımsız bir toplumsal yapının tesisi için devrimin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda çeşitli yazı ve haberlerle meşrulaştırılan demokrasi karşıtlığı için alternatif bir iktidar stratejisi olarak *parlamentodışıcılık* benimsenmiştir. Zaten gazetede işlenen konular tartışmaya açılan başlıklar *Devrim*’in belirli bir misyona odaklandığı ve o doğrultuda faaliyet yürüttüğünü gözler önüne sermektedir. Yön’ün devamı olarak nitelendirilen *Devrim* arasındaki farklılıklar bu durumu doğrular niteliktedir. Öncelikle Yön geniş bir yazar kadrosuna sahipken *Devrim* çok daha küçük ve sınırlı bir çekirdek kadroya kapılarını açmıştır. İşlenen konuların niteliği ve çoksesselik itibarıyla de farklılıklar mevcuttur. “Solun ve sosyalizmin envai çeşit konularının ve daha birçok tartışmaların yaşandığı Yön yerine, daha Kemalizm merkezli, ordu ve gençliğin, zinde güçlerin ağırlıkla hitap merkezi olduğu bir Devrim söz konusudur” (Şahbaz, 2018: 3-4). Benzer bir ifadeyle, “*Devrim*’de amaç, Yön’de yapıldığı gibi sosyalist fikirleri tartışıp yaygınlaştırmak ve halka aktarmak değil, bir eylem çağrısı ve programı ortaya koymak olduğundan yazar kadrosu, seslenen kitle ve söylem farklıdır” (Gencer, 2020: 216). Bu itibarla *Devrim*, *Yön Dergisi*’nde geliştirilen iktidar stratejisinin hayata geçirilme safhası, aşaması ya da alanı olarak görülebilir. Bu minvalde *Devrim* Gazetesi yayın hayatı boyunca iktidar müttefikleri ile iktidar programını (Özdemir, 2000: 338) ortaya koyarak iktidar stratejisini hedefe ulaştıracak toplumsal kesimlerin sesi olmuştur. Dolayısıyla “Türkiye için özgün olarak tasarlanan, ancak Kemalist Devrim ve Kapitalist Olmayan Yoldan Kalkınma tezlerinden de önemli ölçüde etkilenen Ulusal Kurtuluş Devrimi tezinin” savunulduğu *Devrim* Gazetesi belirli “bir siyasal çevre-örgütün sözcüsü” olmuştur (Kara, 2008: 16). Avcıoğlu’nun ekibini oluşturan bu çevre-örgütün aktörleri “önemli ölçüde akademik çevreler, öğretmenler, bürokratlar ile 27 Mayısçılar’a dayanmaktadır. Ordu içinde ciddi prestiji olan 27 Mayısçılar’dan Madanoğlu ve Köksal’ın etrafında ise emekli

ve muvazzaf bir subay grubu bulunmaktadır. *Devrim* gazetesi, bu iki grubun birleşmesinden oluşan hareketin sözcülüğünü üstlenmiştir” (Kara, 2008: 38).

Sürelî bir yayın organı olan *Devrim* Gazetesi'nin amacı Mustafa Kemal Atatürk'ün inşa etmiş olduğu yarı yolda bırakılmış ve yolundan saptırılmış çağdaş uygarlık seviyesinin izlerini takip etmek ve çok partili siyasal yaşam ile birlikte sekteye uğrayan bu ilerlemenin bir şekilde yeniden hâkim kılınmasını sağlamaktır. Diğer bir ifadeyle gazetenin amacı tek parti döneminde başlatılan ulusal kurtuluş devrimini 1970'li yıllarda tüm sonuçlarıyla birlikte uygulanmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, kapitalist iktidar ilişkilerinin ve toplumsal yapılarının ortadan kaldırılması, çağdaş bir toprak devriminin yapılması, devletleştirmenin gerçekleştirilmesi, ağır sanayiye öncülük edecek bir devletçilik politikasının benimsenmesi, ulusal ordu özleminin giderilmesi ve *yurtta sulh cihanda sulh* esasına dayanan Atatürkçü bir dış politikanın hayata geçirilmesi gibi amaçlar takip edilmiş ve Kemalizm'in izinden giden bir Türkiye hayali *Devrim*'in satırlarına nakşedilerek *asker-sivil-aydın* zümre ittifakının kurulması gerektiği merkezi bir tema olarak gazetenin amaçları arasında yer almıştır. Bahse konu ittifakın oluşabilmesi adına tam bağımsız bir Türkiye, anti-kapitalist, anti-feodalist ve yoksulluk karşıtlığı gibi söylemler benimsenmiştir. Türkiye gibi geri kalmış toplumlar için kalkınma yolunda aranabilecek ve başvurulabilecek en kestirme yol bu görülmektedir. Köklü reformların hızlı bir şekilde hâkim kılınabilmesi devrimci adımların atılabilmesine bağlı kılınmıştır. Bunun için de gazetede devrimci bir politik sistem arayışı hâkimdir. Bu arayışta *Devrim*'in temel amacı askeri bir müdahale ile çok partili siyasal yaşama son vermektir. Kemalist aydın, asker ve sivil kanattan müteşekkil bir cephe oluşturularak ordunun askeri bir müdahale ile bu sürece öncülük etmesi amaçlanmaktadır. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir başka husus gazetenin yayın politikası gereği kullanılan ihtiyati dildir. *Devrim*'in amaçları arasında yer alan bu politika ile askerin ürkütülmemesi ve ordu içerisinde etkin olma arzusu esas alınmıştır (Tığlı, 2005: 94-95). Askerin hassasiyet gösterdiği Kürt sorunu ve komünizm gibi konulara gazetede yer verilmemesi bu durumu doğrular niteliktedir (Cemal, 1999: 137). Ancak, geri kalmış toplumlarda ordunun oynayabileceği ilerici rolü değerlendiren Marksist terminoloji *Devrim* sayfalarında karşılık bulmaktadır. Stratejik bir yaklaşım olarak bu durum *Devrim*'in siyasî tezlerinin okuyucu karşısında karşılık bulması ve meşrulaştırılması noktasında benimsenen bir manevradır.

Bulgular

Şekil 1. Bulgulara ilişkin özet şema.

Çalışmanın bu kısmında sürekli karşılaştırma yöntemi neticesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında edinilen bulgular, Kemalizm ana kategorisi altında hasım güçler ve müttefik güçler metaforu ile açıklanmış ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Kemalizm

Kemalizm Doğan Avcıoğlu'nun düşünce dünyasında merkezi bir temadır. Ayrıca, o merkezi bir tema olarak kalmayıp bir devrim stratejisi olarak da karşılık bulmaktadır. Çünkü geri kalmış bir toplum olarak Türkiye'nin politik bağımsızlığını henüz ekonomik temel üzerine inşa ederek tam bağımsızlığını elde edememiş, feodalizmin ülke sathında alt üst yapılarıdaki etkilerini ortadan kaldıramamış, geniş halk kitleleri iktisadi özgürlüğe kavuşmamış ve ülkenin iktisadi kalkınmasını tamamlayamamış olması bu stratejinin inşasında temel gerekçe oluşturmaktadır. Bu gerçeklikten hareketle Avcıoğlu Kemalist devrimin henüz amacına ulaşmadığına inanmaktadır. Bu bağlamda Kemalizm, “bağımsız, kalkınmış, uygar ve gerçekten demokratik bir Türkiye” ortak özlemini besleyen halkçı ve ulusçu güçler için Kemalizm bahse konu özlemin bir ifadesidir (Avcıoğlu, 1969ç: 1) ve bu ifade hiçbir şekilde güncelliğini yitirmemiştir. Avcıoğlu *Devrim* Gazetesi'nde “Kemalist Devrim”de neden hala ısrarcı olunduğuna dair değerlendirmelerini “Kemalizmi iyi anlamak gerek” başlıklı yazısında ele almaktadır (Avcıoğlu, 1969ç: 1):

Kemalizm, her şeyden önce, bâzılarının “Batılılaşma” adını verdikleri Tanzimat'la başlayan uydulaşma ve sömürgeleşme sürecine karşı milliyetçi bir tepkidir. Bu tepki,

daha Nâmık Kemal günlerinde, “Avrupa neden üstün? Türkiye Avrupa gibi üstün duruma nasıl gelebilir?” Sorusuna cevap arama biçiminde ortaya çıkmıştır. (...) Medeniyeti getirebilmek için her şeyden önce, emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmak gereklidir. Bugün için de geçerli olan bu gerçek, ilk kez Atatürk tarafından tam bağımsızlık ilkesiyle ortaya atılmıştır. Tam bağımsızlık, duygusal bir milliyetçi talep değil, kalkınmanın ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın vazgeçilmez ön şartıdır. Peki, bağımsızlık elde edilince kalkınma nasıl gerçekleştirilecektir? Alt ve üst yapısıyla feodal olan bir düzen üzerine, buhar makinası ve lokomotifleriyle medeniyeti ithal edip yerleştirmek mümkün müydü? Nâmık Kemal ve Ziya Gökalp, bunun mümkün olabileceğini düşünmüşlerdir. İlk kez Atatürk, “Feodal yapı üzerine sanayi uygarlığı aşılanmaz. Uygarlığa giden yol, içeride düzen değişikliğini gerektirir.” tezini açıkça ortaya koymuştur.

Avcıoğlu'nun Kemalizm tanımlaması ya da inşası özgün milliyetçilik ideolojisi üzerine bina edilmektedir. Ancak, bu inşa sürecinde emperyalizme dair mutlak anlamda bir karşıtlık söz konusudur. Emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmak, düzen değişikliğini sağlamak ve kısa sürede uygarlığa ulaşma tahayyülünde bulunan bir toplumun bahse konu amaçları gerçekleştirmek üzere başvurabileceği en kestirme yol “Devrim”dir. Zira bu devrim Millî Mücadele'nin Ulusal Kurtuluş Devrimi'ne karşılık gelmektedir ve “Bir Ulusal Kurtuluş Devrimi” olarak Kemalizm'in amacı “yalnızca siyasal bağımsızlığı gerçekleştirmek değildir (Avcıoğlu, 1970m: 1). Tam bağımsızlığa ulaşabilmek için, sömürge düzeninin ülkedeki bütün dayanaklarının tasfiyesi ve sağlam bir sanayi temelini kurulması[dır]” (Avcıoğlu, 1970m: 1) ve ülkedeki feodal düzenin kalıntılarını ortadan kaldırmak gerekmektedir. Fakat, çok partili siyasal yaşamın tanıtılmasından itibaren “cici demokrasi, çağdaş uygarlığın değil, yeniden sömürgeleşme sürecinin politik düzeni olmuştur” (Avcıoğlu, 1970m: 1). Devrim stratejisinin meşrulaştırılması amacıyla Atatürk'ün sözlerinden alıntılar yapılmaktadır. Bu minvalde Avcıoğlu, Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sonrası dile getirdiği “Devrimin kanunu mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız devrim bir an bile durmayacaktır. Bizim devrimlerimizden sonra da bu böyle olacaktır” (Avcıoğlu, 1970b: 1) şeklindeki değerlendirmelerine atıf yapmaktadır. Avcıoğlu'nun bu manevrası yarıda kalan Kemalist devrim dönemin şartlarına uygun olarak yorumlanıp sürdürülmesi gerektiğine ilişkin gerekçe sunmaktadır. “Halkın ve bütün ulusçu güçlerin el ele” vererek gerçekleştireceği devrime “tam bağımsızlık ve düzen değişikliği mücadelesiyle ulaşılabilecektir” (Avcıoğlu, 1969ç: 1). Tam bağımsızlık kavramının açıklanmaya ihtiyacı vardır. Kemalizm'e dönüşün adı olmakla birlikte tam bağımsızlık yabancı sermayeye, yabancı askeri üstlere ve yeni bir dış politikanın benimsenmesi gerektiğine karşılık gelmektedir. Bu doğrultuda Kemalist tez “bağımsızlık içinde, devrim yoluyla düzen değişikliğini gerçekleştirmek ve kısa sürede çağdaş uygarlığa ulaşmak” şeklinde değerlendirilerek “doğru ve bugün için de

geçerli” (Avcioğlu, 1969ç: 1) bir ideoloji olarak sunulmaktadır. Bu ideolojinin savunulması ve mevcut düzenin tasfiyesi Kemalizm’in iki ana hedefi olan tam bağımsızlık ve çağdaş uygarlık aracılığıyla bütün devrimcilerin eylem birliğiyle gerçekleşebilir. Zira bu mücadele salt bir ulusal sorun olmaktan ziyade sınıfsal bir niteliğe de sahiptir. İlâveten, Ulusal Kurtuluş Devrimi’nde “gücünü bir yarı sömürge kapitalizminden alan tutucular koalisyonunun ekonomik ve politik egemenliğine son verilmesi” (Avcioğlu, 1970m: 1) zorunlu bir teşebbüs olarak resmedilmektedir. Avcioğlu böylesi bir tabloyu çizirken Kemalizm’i hasım ve müttelik kuvvet dikotomisi üzerine bina etmektedir.

Hasım güçler

Hasım güç kavramsallaştırması Doğan Avcioğlu’nun Kemalizm inşasında önemli bir yer edinmektedir. Başını kapitalizmin çektiği bu kavramsallaştırmada parlamentoculuk (çok partili siyasal yaşam), Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi hasım kuvvetleri oluşturan güçler arasında konumlandırılmaktadır. Ancak, kapitalizmin önemi yadsınamaz derecededir. Çünkü bahse konu diğer güçler ona hizmet eder ve aracı rol üstlenir nitelikte görülmektedir. O halde sırasıyla bu kuvvetlerin nasıl ele alındığına bakmak Avcioğlu’nun Kemalizm’i inşası noktasında yararlı olacaktır.

Avcioğlu’na göre “dışa bağımlılık, geri bir tarım, gecekondü sanayi ve artan toplumsal huzursuzluk demek” olan kapitalizm aynı zamanda “büyük arazi sahiplerinden komprador burjuvaziye ve onun Anadolu’da gittikçe genişleyen kollarına kadar uzanan dışa bağı en geri güçlerin toplumsal düzeni demektir” (Avcioğlu, 1970m: 1). Bu toplumsal düzende Türkiye, “emperyalizme ulaştığına açıktır. Tutucular koalisyonu, emperyalizmi, bir zenginleşme aracı ve hayat sigortası diye, baştaçı ediyor” (Avcioğlu, 1970c: 1). Bugün Amerikan hegemonyası altında bulunan Türkiye emperyalist ülkeler tarafından empoze edilen yabancı sermayeye bağımlı bir kapitalist gelişme sürecinin içerisinde geçmektedir (Avcioğlu, 1970g: 1). Bu itibarla, Türkiye’nin her alanına nüfuz eden böylesi bir yapının bulunduğu siyasal, toplumsal ve iktisadi formasyonda Ulusal Kurtuluş Devrimi’nin gerçekleştirilmesi yaşamsal bir öneme sahiptir.

Türkiye gibi az gelişmiş toplumlarda parlamentoculuk (çok partili siyasal yaşam), emperyalizmin gelişim göstermesine katkı sağlayan araçların başında yer almaktadır ve Türkiye emperyalist ülkelerin baskısıyla Batı politik sistemlerin/kurumların ithalini gerçekleştiren ülkelerin başındadır. Ancak, bu süreç modern cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Mustafa Kemal’in milli politikaları vesilesiyle önemli ölçüde sonlandırılmıştır. Lakin çok partili siyasal hayatın tanıtılmasıyla birlikte ülke tekrar kapitalizmin güdümüne girerek

tek parti döneminin kazanımları ve Kemalist devrimleri feda edilmiştir. Bu husus özelinde Avcıoğlu şu satırları kaleme almaktadır (Avcıoğlu, 1969d: 1):

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Amerika ile sıkı ilişkilerin başlaması üzere, Türkiye, yeniden bir parlâmentoculuk denemesine girişmiştir. Batı ittifakı ile parlâmentoculuğa dönüş arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu muhakkaktır.

(...)

Parlâmentoculuğa geçişle birlikte, Dünya savaşının sıkıntılı yıllarında girişilen köklü devrimler, rafa kaldırılmıştır. 1940'ta başlayan Köy Enstitüleri Hareketi, öteki tedbirlerle birlikte Türk köyünün çehresini değiştirebilecek büyük bir hamleydi. 1945'te çıkarılan Toprak Kanunu, CHP'nin 1969'da ana ilkelerini açıkladığı reform projesinden bin kat ileriye. Devletçi görüşle hazırlanmış Üçüncü Beş Yıllık Plan, Türkiye'de bugün hâlâ özlemine çektiğimiz ağır sanayinin temellerini atabilecek nitelikteydi.

Parlâmentoculuk, Kemalist milli devrimcileri ikinci plâna geçirerek ve tutucu güçler koalisyonunun egemenliğini sağlayarak, Türk halkının mutluluğu ve ülkenin kalkınması için hayati önem taşıyan bu köklü devrimin tasfiyesine yol açmıştır.

Dolayısıyla, parlamentoculuk Avcıoğlu'na göre kapitalizme ya da Anglo-sakson çıkarlarına hizmet eden bir politik sistem olarak konumlandırılırken Kemalizm karşıtlığı ile eş değerdir. Türkiye'nin mevcut politik sistemi yarı sömürge kapitalizmine karşılık gelmekte, ağa, tefeci ve komprador gibi gerici sınıfların egemenliğini sağlamakta ve Nurculuk ve Süleymancılık gibi çağdışı akımları beslemektedir. Böylesi bir toplumsal formasyonda Türkiye'yi bağımsız, uygar ve kalkınmış bir ülke konumuna getirmek hayalidir (Avcıoğlu, 1970b: 1). Türkiye gibi "azgelişmiş ülkelerde parlâmentoculuk, yaşayabildiği sürece, tutucu güçlerin ve dolayısıyla emperyalizmin işine yaramış" (Avcıoğlu, 1969d: 1) ve "gerici ve tutucu egemen sınıfların hegemonyasını sürdürme[sine]" (Avcıoğlu, 1970b: 1) olanak tanımıştır. Türkiye'nin biçimsel bağımsızlığına rağmen kapitalizmin formları yeni biçimlerle varlığını sürdürebilmektedir. Bu formları kırmak, feodal ve yarı feodal yapıları ortadan kaldırmak ve gerçek bir bağımsızlığa erişmek isteyen bir toplumda, emperyalizmin aracı konumundaki "ithal malı politik sistemi"n reddedilmesi zorunludur. Reddiyenin gerçekleştirilebilmesi de ancak parlamentoculuğun terkiyle mümkündür. Çünkü çok partili siyasal hayatın bulunduğu "Peru, Şili ve Hindistan gibi ender ülkelerde sandıktan çıkabilen orta sol iktidarlar da, ne emperyalist hegemonyaya son verebilmiş, ne de reform programlarını başaramıştı" (Avcıoğlu, 1969d: 1). O halde, bir çıkış stratejisi olarak parlamentoculuğun tasfiyesi gerekmektedir. Lakin, onun için de bir rejim bunalımı halinin bulunması gerekmektedir. Bu noktada Avcıoğlu şu satırları kaleme almaktadır (Avcıoğlu, 1970e: 1):

Türkiye'nin bir rejim bunalımına sürüklendiğinde şüphe yoktur. Bunalımın temeldeki nedeni, 1946'dan beri bir tutucu güçler koalisyonunu sandıktan çıkararak ve tutucu güçler yararına işleyen rejimin ülke sorunlarını çözmekteki acizidir. Rejimin iflâsı,

aynı zamanda egemen tutucu güçlerin iflâsı demektir. Çözüm yolu, yeni toplumsal güçlere dayanarak, egemen tutucu güçleri etkisiz kılmayı öneren köklü bir düzen değişikliğinde yatmaktadır. Türkiye'nin kalkınması ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için kesinlikle gerekli olan bu büyük devrimci düzen değişikliği, tam bir halk yönetimi kurmaya ve halk içinde erimeye azimli, asker-sivil bütün devrimcilerin kenetlenmiş iktidarıyla gerçekleştirilebilir.

Dolayısıyla Avcıoğlu'na göre parlamenter sistemin iflâsı rejim bunalımıyla ortaya çıkmaktadır. Bu bunalımda egemen sınıflar ve politikacılar Türkiye'yi yönetemez duruma ve nihayetinde bir boşluğa sürüklemektedir. "Devrimci güçler, bu boşluğu dolduruncaya kadar, politik, ekonomik ve toplumsal bunalım sürüp gidecektir" (Avcıoğlu, 1970ç: 1). "Bozuk düzen ve bu bozuk düzenden yararlananlar, Devrim yoluyla tasfiye edilip" yerine "bağımsızlık, hızlı kalkınma ve sosyal adalet yolunu açacak yeni bir düzen[nin] kurulma[sı]" (Avcıoğlu, 1970i: 1) gerekmektedir. Bu noktada milliyetçi bir devrimci idare Atatürkçü bir dış politikaya yönelerek, ülke çıkarlarına aykırılık teşkil eden bağımlılık ilişkilerini kopartarak, yabancı sermaye sağmasına son vererek ve işbirlikçi tutucu koalisyon karşısında halkın yanında yer alarak (Avcıoğlu, 1971e: 1) mevcut parlamentoculuğun tasfiyesini gerçekleştirebilir. Aksi halde bu sistem devletçilik, Köy Enstitüleri ve toprak reformu gibi tek parti devrimlerinin "tasfiyesine yönelmiş bir karşı devrim hareketi olarak" (Avcıoğlu, 1969e: 1) "Cici Demokrasi" (Avcıoğlu, 1970b: 1) tasviriyle kolektif hafızadaki yerini sürdürmeye devam edecektir.

Adalet Partisi "düzen değişikliğine hayır" sloganının hâkim temsilcisi olarak konumlandırılmaktadır. Avcıoğlu'na göre AP, Toprak Reformu'na, "ithalât, ihracat dolaplarına, tefecilik rezaletine, kredi yolsuzluklarına, yabancı sermaye sorununa dokunmaktan dikkatle kaçın[an]" bir partidir (Avcıoğlu, 1969a: 1). AP, Türkiye'deki bozuk düzenin sürdürülmesini isteyen varlıklı sınıfların özlemi olarak temerküz eden solcu karşıtlığı ile güçlü hükümet söyleminin hâkim temsilcisi olarak resmedilmektedir. Böylelikle AP "varlıklı sınıfların düdüğünü" en iyi çaldığı için sandıktan çıkabilmiştir (Avcıoğlu, 1969a: 1). Bu hususta Avcıoğlu (1970h: 1), "mevcut düzen içinde, AP iktidarına bir alternatif de gözükmüyor" şeklinde bir değerlendirmede bulunmuştur. Fakat gelinen noktada "Türkiye, bir hoşnutsuzlar diyarı haline gel[miştir]": Köylülerin barikatlar kurması, işçilerin fabrika işgallerinin çoğalması, üniversite hocaları ile yargıçların gençlik ile birlikte iktidar karşıtlığında birleşmesi gibi olaylar toplumsal huzursuzluğun birer tezahürü olarak resmedilmektedir (Avcıoğlu, 1970i: 1). AP iktidarının yol açtığı bu karamsar tablo karşısında zinde güçler mevcut iktidara daha fazla tahammül edemeyeceklerdir (Avcıoğlu, 1971a: 1). AP ve dolayısıyla Türkiye'deki kurulu düzen ve onun politik sistemi iflas ettiğinden köklü bir düzen değişikliğini gerçekleştirecek devrimci güçler

tarafından iktidarın ikame edilmesi ile ancak "Türkiye'deki iktidar koltuğu" doldurulabilecektir (Avcioğlu, 1970d: 1). Aksi halde "Demirel'in kalması, rejimin sonu demektir" (Avcioğlu, 1971a: 1). Dolayısıyla AP iktidarı hasım kuvvetler metaforunun doğrudan aktörü olarak ele alınmaktadır. Bunun nedeni ise AP'nin benimsediği politik yaklaşımlar itibariyle kapitalizmin destekçisi ve tek parti devrimleri eleştiricisi olarak resmedilmesidir.

Ana muhalefet partisi olarak Cumhuriyet Halk partisi (CHP), İsmet İnönü ve Bülent Ecevit hasım güçler metaforunun dolaylı aktörleri olarak resmedilmektedir. Avcioğlu köklü bir düzen değişikliğinden yana olan "parlamento dışı muhalefet"e eleştirel yaklaşan ana muhalefet partisi lideri İnönü'yü "düzen değişikliğini reddeden sağcı AP iktidarının bir cins bekçisi ve koruyucusu" olarak konumlandırmaktadır (Avcioğlu, 1969b: 1). İnönü'nün bu manevrasının siyasi sonuçları olacaktır: "Parlamentoculuğu koruma iddiasıyla benimsenen bu politik tutumun kaçınılmaz sonucu, tapusu, kompradorlardan tefecilere ve toprak beylerine kadar uzanan bir tutucu güçler koalisyonunun elinde bulunan bozuk düzenin savunuculuğu olmaktadır" (Avcioğlu, 1969b: 1). Genel oy gibi demokratik değerler ters işlediği düşünülen siyasal yaşamda parlamentoculuk, bozuk düzen rejimi olarak telaffuz edilmektedir. "Parlamentoculuğu her dâvasının üstünde tutan politik güçler, ister istemez bozuk düzenin çarklarından biri olmaya mahkumdur. Ana muhalefet partisi lideri, belki de başka bir çıkış yolu göremediğinden bu rolü içtenlikle benimsemişe benzemektedir" (Avcioğlu, 1969b: 1). CHP'nin içinde bulunduğu bu arzulanmayan durum Avcioğlu'nun düşünce dünyasında "tutarsızlıklar içinde boca[yan], bir çözümlüş ve çöküş içinde bulu[nan]" (Avcioğlu, 1970h: 1) bir parti tasvirinin oluşmasına yol açmıştır. CHP'nin ilgili konumlanışı zinde kuvvetlerin partiye dair besledikleri derin inanç ve ümitlerin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan İnönü gibi Bülent Ecevit de sergilediği politik duruş nedeniyle eleştiri oklarına hedef olmaktadır. Bu doğrultuda Ecevit işbirlikçi sermayenin diktası "cici demokrasiyle demokratik bir halk iktidarı arasındaki müthiş uçurumu yok sayacak kadar hayalci" (Avcioğlu, 1970l: 1) bir aktör olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, Doğan Avcioğlu'nun Kemalizm karşıtlığını hasım güçler metaforu etrafında kurguladığı çıkarımında bulunulabilir. Bu metaforun temel sacayağını kapitalizm oluştururken kapitalizmin sürdürülmesinde de en önemli araç olarak parlamenter sistem gösterilmektedir. Cici demokrasi şeklinde tahkir edilen bu sistemde Adalet Partisi kapitalizmin sürdürülmesinde doğrudan bir aktör olarak konumlandırılırken Cumhuriyet Halk Partisi dolaylı bir aktör olarak tasvir edilmektedir. Avcioğlu hasım güçler olarak ortaya koyduğu bu metaforun karşısına alternatif bir güçle çıkmaktadır. Bu güç

müttefik güçler olarak isimlendirilmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyo-kültürel, iktisadi ve siyasi sorunların ortadan kaldırılması, yapısal reformların ve Kemalist devrimlerin hayat bulması için bu güçler yaşamsal bir içeriğe sahiptir.

Müttefik güçler

Avcıoğlu Kemalizm'i hasım güçler karşıtlığı üzerine inşa ederken onun müttefik güçler birlikteliğine dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışmanın bu kısmında müttefik güçlerin asli unsurları ele alınacaktır.

Zinde Kuvvetler (Devrimci Ordu Gücü) Türk siyasal hayatı açısından oldukça önemli role sahiptir. Bu rol devrimci Kemalist geleneğin temsilcisi olarak tezahür etmektedir. Avcıoğlu "Bu sese kulak veriniz" başlıklı makalesinde Zinde Kuvvetler'in ne olduğunu, nerede ve nasıl konumlandığını, kimlerden oluştuğunu ve ne ölçüde başarılı olduklarını ele almaktadır (Avcıoğlu, 1970ğ: 1):

Türkiye'nin son yüz yıllık tarihi, bir zinde güçler tarihidir. Harbiye, Askeri Tıbbiye, Mülkiye vb., Türkiye'nin geleceğinden kendilerini sorumlu tutan zinde güçlerin yetiştiği ocaklar olmuşlardır. Bu ocaklarda gelişen fikirlerle yetişen kadrolar, Türkiye'nin mutlu, bağımsız ve uygar olması yolunda devamlı çaba göstermişlerdir.

(...)

Kurtuluş mücadelemizi bu devrimci kadrolar başarıya ulaştırmış, zaferden sonra tam bağımsız ve uygar Türkiye'yi inşa savaşına bu kadrolar öncülük etmiştir.

Günümüzde de, Türkiyemizi içine düşürüldüğü çıkmazdan kurtarmaya kesinlikle azimli zinde güçler vardır.

Avcıoğlu "Devrimci Ordu Gücü" başlıklı makalesinde Zinde Kuvvetler kavramı yerine Devrimci Ordu Gücü kavramsallaştırmasını tercih etmektedir. Ancak, etki ve sonuçları itibariyle her ikisi önemli derecede örtüşmektedir (Avcıoğlu, 1970j: 1):

Devrimci Ordu Gücü, son otuz yıllık Türk tarihinin gerçeğidir. Bu, Batı ülkelerindeki gibi, dar anlamıyla anlaşılan bir kapalı askerler topluluğu değildir. Devrimci Ordu Gücü, son yüz yıllık Türk tarihine damgasını vuran, bazen başarılı, bazen başarısız denemelerle, bağımsız ve uygar bir Türkiye'nin inşası için çırpınan asker-sivil milliyetçi devrimciler topluluğudur.

(...)

Mustafa Kemal'in liderliğindeki Devrimci Ordu Gücü, bugün de dimdik ayakta ve "Bağımsızlık içinde, devrim yoluyla çağdaş uygarlık düzeyine bir an önce varmak" diye tanımlayabileceğimiz Kemalist Devrim'i, bütün amaçlarına ulaştırmaya kararlıdır.

Türk toplumunun "Manzara-i Umumiye"si simsiyah ortadadır. 1970'te, yeniden 1919 karanlığına gömüldüğümüzü söylemek fazla mübalâğalı değildir. Yaygın bir kötümserlik ve umutsuzluk, yeni bir düzen özlemiyle birlikte, bütün ülkeyi kaplamıştır.

Türk ulusu için, 1970 yılında da, 1919 yılındaki gibi, tek umut ışığı olarak, Devrimci Ordu Gücü pırıl pırıl parlamaktadır.

Devrimci Ordu Gücü, halk içinde erimeye ve gerçek bir halk iktidarını kurmaya başarabildiği ölçüde, Türkiyemizin “makus talihini” yenecek ve bugün kâğıt üzerinde kalan 27 Mayıs Anayasasının öngördüğü Kemalist Devrim doğrultusundaki sosyal ve ekonomik düzeni, kesinlikle gerçekleştirecektir.

Yukarıda yer verilen bulgular ışığında, Avcıoğlu'nun Zinde Kuvvetler ya da Devrimci Ordu Gücü kavramsallaştırmalarını Kemalizm'in amaçlarının gerçekleştirilmesinde en önemli aktif aktörler olarak gördüğü çıkarımı yapılabılır. “Ülkenin sosyal adalet içinde hızla kalkınmasını engelleyen bozuk düzeni ve bu düzenin çürümüş egemen sınıflarının bekcılığıni yapmaya hiçbir zaman rıza göstermeye[n]” (Avcıoğlu, 1970k: 1) bu kuvvetler devrimci Kemalist geleneğin en canlı temsilcisidir (Avcıoğlu, 1970k: 1). Nihai olarak köklü bir düzen değişikliğinin emellerini taşıyan asker-sivil zümre eliyle demokratik bir topluma ancak ulaşılabileceği varsayılmaktadır (Avcıoğlu, 1969c: 1). Parlamentoculuktan ümitleri kesilen ve yeni bir çözüm aramaya yönelen bu kuvvetler (Avcıoğlu, 1969a: 1) köklü bir düzen değişikliği için tek partili rejimi elzem görmektedir. Avcıoğlu'na göre ilerici bir yönetim olarak kabul edilen “tek partili demokrasi” emperyalizme menfaat sağlayan sınıfların tasfiyesine imkân tanımaktadır (Avcıoğlu, 1969d: 1). Tarihi tecrübelerle de sabit olunan başarısı üzerinden bir tür meşrulaştırma stratejisi geliştirilerek ülkenin bağımsızlığının gerçekleştirilmesi, yabancı sermaye imtiyazlarının tasfiye edilmesi, Devletçilik ilkesinin uygulanması, Köy Enstitülerinin kurulması ile Toprak Kanununun kabul edilmesi gibi önemli uygulamaların tek parti döneminde hayat bulmasının tesadüf olmadığı vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda yapılması gereken ya da atılması gereken önemli bir adım bulunmaktadır ki o da devrimci bir partinin kurulmasıdır. Devrimci parti, “tutucu güçler koalisyonunun tasfiye ve halk egemenliğinin gerçekleştirilmesi için en etkin araçtır” (Avcıoğlu, 1970a: 1). Asker-sivil aydınların, işçi ve köylü unsurların en bilinçli kesimlerinin kenetlenerek etrafında örgütleneceği böylesi bir parti eliyle devrimler gerçekleşecek ve topluma mal edilecektir. Atatürkçü bir yöntem ve halkçı bir hüviyetle kurulacak bu parti köklü düzen değişikliğini gerçekleştirecek ve yarıda kalan Kemalist devrim hedeflerine ulaştıracaktır. Bir tür kurtuluş vesikası olarak benimsenen bu strateji “Mustafa Kemal formülü” (Avcıoğlu, 1970e: 1) olarak sunulmaktadır. Çünkü Atatürk de devrimleri gerçekleştirme aracı olarak ordunun gözetimi altında partiye dayanmıştır. Bu minvalde, “Kemalist devrimin iki temel dayanağı” olarak karşımıza “ordu ve parti” çıkmaktadır (Avcıoğlu, 1970a: 1).

Diğer taraftan Avcıoğlu'na göre, köklü bir düzen değişikliği “ancak kudretli iç ve dış sömürü çemberi ile bürokrasinin tutucu çarkı kırılarak ve bütün bu

çetin engeller yok edilerek gerçekleştirilebilir” (Avcioğlu, 1970i: 1). Avcioğlu tahayyülünü kurduğu bu düzen değişikliğini “Reform Hayalciliği” başlıklı makalesinde şu şekilde ele almaktadır (Avcioğlu, 1971f: 1):

Ülkemizde bugün “bozuk” saydığımız bir düzen yürürlüktedir. Bu bozuk düzen temelinden değiştirilip yeni bir düzen kurulmadıkça, Türkiye’mizin gitgide ağırlaşan sorunlarını çözme ve çağdaş uygarlık yolunda hızla mesafe alma olanağı yoktur. Düzen temelinden bir değişiklik, yâni Devrim gereklidir. Ne var ki, çağdaşlaşmayı ve hızla kalkınmayı engelleyen “bozuk düzen” bir rastlantı olmayıp, iç ve dış egemen sınıfların çıkarlarına göre biçimlenmiş bir düzendir. Emekçiler için bozuk, egemen sınıflar için ise hiç de bozuk olmayan tatlı bir düzendir.

(...)

Türkiye’mizin bu “makûs talihini”, teknisyenler değil, ancak egemen sınıflara karşı emekçi sınıfların gücünü seferber edebilen toplum savaşları değiştirebilir. Düzen değişikliği, tutucu güçlerle devrimci güçler arasında bir toplumsal savaştır ve devrimci güçlere dayanarak başarıya ulaştırılabilir. Bu savaş kazanılmadan, tutucu güçlerin egemen olduğu bir toplumda, teknisyenin düzen değişikliği yolunda yapabileceği pek fazla bir şey yoktur.

Bahse konu savaşı da ancak devrimci fikirler etrafında kenetlenmiş devrimciler gerçekleştirebilir. Bu noktada “halkın bilinçli ve örgütlü gücünü temsil eden” (Avcioğlu, 1970i: 1) savaşçılar, seferber edilen halkın gücüyle gerçek bir halk iktidarının öncülüğünde “makûs talih”i yenerek Kemalizm’in amacına uygun tam bağımsız ve uygar bir Türkiye kurulabilir (Avcioğlu, 1970i: 1). Böylelikle Kemalizm’e ulaşma yolu belirlenmiş olacaktır. Bu yolu kat edecek “yarıda bıraktırılan ve yolundan saptırılan Ulusal Kurtuluş Devrimi[ni] gerçekleştirmek üzere [bütün devrimciler] eylem birliğine” çağrılmaktadır (Avcioğlu, 1970m: 1). Bu birlik çağrısı Türkiye’nin içinde bulunduğu bunalımı ve giderek ağırlaşan temel sorunları çözmekte aciziyet içine düşen egemen sınıflara karşı yapılmaktadır. “Bunun da yolu Devrim’dir, idare-i maslahatçılık değil...” (Avcioğlu, 1970o: 1). Böylelikle, dış destekli tutucu güçlerin yörüngesinde sürüklenmeye tekabül eden “mukadder akıbet” reddedilerek devrimcilerin var gücüyle “mümkün olanı” gerçekleştirme mücadelesi ilan edilecektir (Avcioğlu, 1970n: 1). Mümkün olanın ne olduğuna dair “kapitalist ve feodal yapıları kırarak bir devrimci şahlanış” (Avcioğlu, 1970d: 1) ise “Toprak Devrimini yaparak ve dış ticaret, bankacılık, büyük sanayi gibi ekonominin kilit noktalarını topluma mal ederek hızlı ve plânlı kalkınmayı sonuçlandır[arak]” Atatürk’ün özlediği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktır (Avcioğlu, 1970ö: 1).

Doğan Avcioğlu’nun tahayyülündeki düzen değişikliğinde müttelik olarak konumlandırılan eylem ve aksiyon odaklı aktörler bulunmaktadır. Bahse konu aktörlerin ilkinin ordu oluşturmaktadır. Ordu her ne kadar 1927’li yıllarda Atatürk tarafından günlük politikanın dışında tutulmuş ise de “ilerici bir güç olarak daima ön plânda rol oynamış” ve “Kemalist Türkiye’yi kurma

savaşının başlıca desteğini” teşkil etmiştir (Avcıoğlu, 1970a: 1). Ordunun oynayabileceği role istinaden “Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşını, asker-sivil aydınları kenetleyerek başarıya ulaştırmıştır. Savaştan sonra, büyük devrimlere yönelirken, gücünü Ordu'dan almıştır” (Avcıoğlu, 1970e: 1). Modern cumhuriyette de Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi atmosferden kurtuluş yolu olarak Avcıoğlu “Uyarı” başlıklı yazısında Kemalist geleneğe sarılmaktadır (Avcıoğlu, 1971b: 1):

Türkiye bugün de temellerinde sosyal ve ekonomik bunalım yaratan ciddi bir politik rahatsızlık içindedir. Artık Üfürükçü Mehmet Efendi'nin sıtmalı hastaya muska yapmasına benzer biçimde, kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm dört başı mâmur bir Anayasanın vatani kurtaracağına pek az kişi inanmaktadır. Vatanın kurtuluşu, sınıfsal nitelikte köklü reformlarda ve devrimci bir düzen değişikliğinde aranmaktadır. Yirmi beş yıllık denemede sandıktan devamlı tutucu güçler koalisyonu çıkmıştır. Sandıksal demokrasi, ilericiliğin değil, gericiliğin aracı olmuştur.

Bu kördüğümü çözmek üzere, Ordu'nun bir kere daha politika hayatına müdahalesi mümkündür.

Diğer taraftan Avcıoğlu kapitalizmin nüfuz alanı olarak sirayet edemediği kurumsal mekanizmalardan birisinin Türk ordusu olduğunu belirtmekte ve bu doğrultuda “Türkiye'nin büyük bir talihidir ki, emperyalizmin bütün tuzaklarına rağmen, Türk Ordusu'nda milliyetçi Kemalist gelenek[in]” (Avcıoğlu, 1970l: 1) Türkiye'nin kapitalizme mutlak teslimiyetini önlediği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bu açıdan o “Türk Ordusu'nu hiçbir zaman bir Günay Amerika ordusu, bir İran ordusu yapamamıştır” (Avcıoğlu, 1970l: 1). Dolayısıyla ordunun anti-emperyalist ve milliyetçi niteliği emperyalizm ve işbirlikçileri tarafından bir tehdit unsuru olarak görülmektedir. “Çünkü, emperyalizm bilmektedir ki, geniş gövdesiyle milli olan ordular, eninde sonunda antiemperyalist bir rotaya otururlar” (Avcıoğlu, 1971e: 1). Avcıoğlu bu değerlendirmesini Ortadoğu toplumlarından örnekler vererek temellendirmektedir (Avcıoğlu, 1971e: 1):

ABD'nin bizi ayrılmaz bir parçası saydığı Ortadoğu'ya bir bakalım: 1952 Mısır, 1953 Irak ve Suriye darbelerinin teşvikçisi ve hatta hazırlayıcısı ABD olmuştur. Ama milliyetçi subaylar, kısa bir sürede ABD'nin hiç hoşlanmadığı antiemperyalist bir tutumu benimsemişlerdir. Cezayir'den Libya'dan tutunuz da Sudan'a kadar, Ortadoğu'daki bütün askeri rejimler milliyetçidirler ve halkçıdırlar. Öteki bütün rejimler ise başta Tunus olmak üzere, gericidirler ve emperyalizmin uydusudurlar. Peru'da sandıktan çıkmış olan orta sol hükümet, emperyalizmin sevgilisiydi: onu deviren milliyetçi-devrimci askerî hükümet ise hasımdır...

Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, kapitalizmin ilerlemesi ve mutlak zaferini ilan etmesinde ulusal orduların niteliği yaşamsal bir role sahiptir. Bu açıdan Türkiye'nin milliyetçi bir orduya sahip olması emperyalist

tutumun gelişim göstermesinde karşı bir unsur olarak kurgulanmaktadır. Bu kurguya kaynaklık eden ikinci bir aktör olarak da gençlik gösterilmektedir.

Avcıoğlu “gaflet, dalâlet ve hıyanet” (Avcıoğlu, 1970f: 1) tablosu karşısında gençliği Türkiye’nin geleceği açısından bir garantör olarak konumlandırmaktadır. Fildişi kulelerinde salon solculuğu yapan aydınlardan bağımsız konumlandırılan gençliğe göre politik sistem “en geri ve çürümüş sınıfları egemen kılmakta”, gençliği Franko İspanya’sında olduğundan çok daha vahim yaptırımlara maruz bırakmakta ve ülkede “faşizm”e yol açmaktadır (Avcıoğlu, 1970f: 1). Avcıoğlu yükselen tehdide, siyasi iktidara, egemen sınıflara ve emperyalistlere baş kaldıran gençliği başka tip bir gerilla savaşının habercisi olarak nitelendirmektedir. Gençliğin başlattığı ve liderliğini yaptığı bu savaş “Şehir gerillası”dır (Avcıoğlu, 1971c: 1). Avcıoğlu’na göre bu kaçınılmaz bir savaştır. Çünkü “Manzara-ı Umumiye, 1919 yılını hatırlatacak kadar karanlıktır... Devrimci gençlik, haklı olarak isyan etmektedir. Artık hiçbir etki uyandırmayan bildiriler, toplantılar, gösteriler dönemi geçmiş” ve “iktidarın vahşet tedbirleri, kaçınılmaz biçimde devrimci şiddeti körükleyecek” düzeye gelmiştir (Avcıoğlu, 1971c: 1). Avcıoğlu bu süreçte bir tür meşrulaştırma stratejisi olarak “mazlum ülkelerin emperyalizmle savaşlarında bir kurtuluş silahı” olarak gerilla kavramının ilk olarak Atatürk tarafından “güzel ve kahramanca bir şey” olarak kullanıldığını savunmaktadır (Avcıoğlu, 1971ç: 1). Bu hususta Avcıoğlu (1971ç: 1), “halkın ve gençliğin en cesur ve vatansever kesimleri, kırlarda ve şehirlerde silâhlı savaşa baş[lamaları]” egemen sınıfların ihaneti karşısında “gerilla tek kurtuluş yolu olarak kalıyor” değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Nihayetinde, Doğan Avcıoğlu’nun Kemalizm taraftarlığını müttefik güçler metaforu etrafında kurguladığı sonucuna varılabilir. Bu metaforun temel sacayağını Zinde Kuvvetler (Devrimci Ordu Gücü) oluştururken ordu ve gençlik başat aktörler olarak konumlandırılmaktadır. Kemalizm’e yeniden dönüşün teminatı olarak kurgulanan bu metafor tek parti dönemine dönüşün de güvencesi olarak ele alınmaktadır.

Değerlendirme ve Sonuç

Kemalizm, Atatürk’ün fikir ve eylemlerine dayanan bir ideolojidir. Kavram refah seviyesi yüksek bir ulus devlet olma bağlamında çeşitli politikaların hayata geçirilmesiyle birlikte çağdaşlaşma sürecinin tamamlanabileceği düşüncesine dayanmaktadır. Başka bir anlatımla Kemalizm, akla ve bilime dayalı çağdaş değerler ışığında modern bir ulus devlet inşa etme stratejisidir. Ancak, onun ihtiva ettiği eklektik niteliği, siyasal iktidarlar için temel bir meşrulaştırma aracı olarak kullanılması ve altı okun yorumlanabilir özelliği

Kemalizm özelinde farklı yorumların ve türlerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir. Atatürk sonrası dönemde farklı ideolojilerin siyasal ve toplumsal yaşamda karşılık bulmasıyla birlikte Kemalizm çağdaş gelişmelerle güncellenmeye ve yenilenmeye maruz kalmıştır. Özellikle altmışlı yıllarda başlayıp yetmişli yıllarda zirveye ulaşan Kemalizm'in yeniden yorumlanma gayretleri dönemin sol aydınları arasında popüler bir girişim olmuştur. Bu girişimlerden birisi 1969 ile 1971 yıllarında toplam 79 sayı ile okuyucusuyla buluşan *Devrim* Gazetesi ekseninde cereyan etmiştir. *Devrim*, bir grup sol entelektüelin girişimiyle Türkiye'nin çağdaş uygarlık seviyesine erişmesi için bir tür eylem çağrısıdır. Bu çağrının en önemli aktörlerinden birisi ise Doğan Avcıoğlu'dur. Avcıoğlu *Devrim* Gazetesi'nin hem kurucusu hem de en uzun soluklu yazarlarındadır. Bu itibarla Kemalizm'in yeniden yorumlanması noktasındaki teşebbüsünün araştırılması oldukça önem arz etmektedir. Mevcut çalışma kapsamında *Devrim* Gazetesi bünyesinde Doğan Avcıoğlu tarafından kaleme alınmış 76 yazı incelenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, Doğan Avcıoğlu'nun Kemalizm tasvirini hasım güçler ve müttefik güçler olmak üzere iki metafor üzerine kurguladığı çıkarımında bulunulmuştur.

Daha detaylı ifade etmek gerekirse Doğan Avcıoğlu *Devrim* Gazetesi özelinde yorumlamaya çalıştığı Kemalizm kavramını daha çok sol bir perspektifle analize tabi tutmuştur. Hasım güçler metaforu kapitalizm ile sıklıkla ilişkilendirilirken parlamenter sistem kapitalizmin sürdürülmesi noktasında en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Cici demokrasi gibi kavramlarla tahkir edilen bu sistemde AP kapitalizmin sürdürülmesinde doğrudan bir aktör olarak konumlandırılmış, Cumhuriyet Halk Partisi ise dolaylı bir aktör olarak resmedilmiştir. Avcıoğlu hasım güçler olarak ele aldığı bu metaforun karşısına bir tür mücadele enstrümanı olarak müttefik güçler metaforunu konumlandırmaktadır. Müttefik güçler metaforu Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtuluş vesikası olarak inşa edilmeye çalışılan bu kavramsallaştırma ile ihmal edilen Kemalist devrimlerin hayat bulması ve tek parti dönemine dönüşün güvencesi itibarıyla yaşamsal değere sahiptir. Bu metafor Zinde Kuvvetler üzerine bina edilirken ordu ve gençlik başat aktörler şeklinde ifade edilmektedir.

Doğan Avcıoğlu'nun düşünce dünyasında Kemalizm temel bir meşrulaştırma aracıdır. Avcıoğlu onun savunusunu gerçekleştirerek resmî ideoloji çerçevesinde kendine bir sığınak inşa etmektedir. Kemalizm'e süreklilik taşıyan vurgu tam bağımsızlıkçı ve anti-emperyalist içerikle Avcıoğlu'nun yazılarında geniş yer tutmaktadır. Çünkü Kemalizm çağdaşlaşma, uluslaşma ve batılılaşma sürecinde en radikal devrimleri gerçekleştiren ideolojidir. Ayrıca onun ihtilalci niteliği, kalkınmacı bakış açısı ve düzen değişikliği arzusu 1960'lı

yıllar Türkiye'sinin *ilerici* çevrelerinin iktidar stratejisi olarak belirmiştir. Bu durum Kemalizm'in *sol* bir nitelikte yorumlanması ile sonuçlanmıştır. Buna katkı sağlayan aktörlerden birisi de Doğan Avcıoğlu'dur. Dolayısıyla Avcıoğlu Kemalizm'in kültürel mirasından ilham alarak Türkiye için öngördüğü düzen değişikliği tasavvurunu yukarıda bahsedilen hasım güçler müttefik güçler metaforu ekseninde *tepeden inmece* Bonapartist bir iktidar kurma yöntemiyle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu süreçte dönemin konjonktürü de böylesi bir tasavvurun inşasına kaynaklık etmektedir. Bunun nedeni, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren az gelişmiş toplumların bir kısmı bağımsızlık savaşı vererek sosyalist idare kurmakta başarılı olmaları şeklinde dile getirilebilir. Özellikle Ortadoğu dünyasında tek parti yönetiminde millileştirmeler gerçekleştirilerek sosyalist reformlar uygulanmıştır. Ortadoğu'da kurumsallaşan sol Bonapartist iktidarlar Doğan Avcıoğlu gibi bir kısım Türk aydınları için ilham kaynağı olmuştur. Türkiye'nin devrime giden sürecinde benzer stratejiler benimsenerek kalkınma yolunda adımlar atılabileceği ve köklü dönüşümler gerçekleştirilebileceği savunulmuştur. Bu amaçla Kemalizm dönemin koşulları ölçüsünde Kemalist bir kadronun öncülüğünde yeniden yorumlanarak mevcut siyasal iktidara karşı alternatif bir kuvvet olarak konumlandırılmaktadır. Bu kadro Avcıoğlu'na göre *asker-sivil-aydın* üçlemesine tekabül etmektedir. Bahse konu üçleme ile öncülük sorunu halledilmiş olup sosyalist mücadelede bir iktidar stratejisi olarak anti-demokratik parlamento dışı unsurlara dayanılmaktadır. Nihayetinde, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar göz önünde bulundurularak geliştirilen bu stratejinin *milli* bir nitelikle *sol Kemalizm* kisvesiyle topluma sunulduğu çıkarımında bulunabilir.

Kaynakça

- Avcıoğlu, D. (1969a, 21 Ekim). Takke Düştü! Tutucular Koalisyonuna Doğru... *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1969b, 28 Ekim). Çelişme. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1969c, 4 Kasım). Gidiş Nereye?. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1969ç, 11 Kasım). Kemalizm'i İyi Anlamak Gerek!. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1969d, 18 Kasım). Rejim Tartışmalarını Başlatıyoruz: Anglosaksonlar Açısından Türkiye'de Parlamentoculuk. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1969e, 9 Aralık). Ecevit'in Atatürkçülüğü. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1970a, 6 Ocak). Dikta. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1970b, 20 Ocak). Deveküşları. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1970ç, 17 Şubat). İktidar Boşluğu. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcıoğlu, D. (1970c, 3 Şubat). Sol Tutuculuk. *Devrim Gazetesi*, s. 1.

- Avcioğlu, D. (1970d, 3 Mart). Politik Durum. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970e, 17 Mart). Yahya Han Formülü. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970f, 24 Mart). Faşizm Gelirmiş. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970g, 31 Mart). Dünya Pazarlığı. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970ğ, 7 Nisan). Bu Sese Kulak Veriniz. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970h, 19 Mayıs). İflasın Eşiğinde. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970i, 26 Mayıs). 27 Mayıs Üzerine Düşünceler. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970ı, 9 Haziran). Menderes-Demirel ve Sonrası. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970j, 16 Haziran). Devrimci Ordu Gücü. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970k, 23 Haziran). Tilki Oyunu. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970l, 11 Ağustos). Ordu ve Ecevit. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970m, 10 Kasım). Ulusal Kurtuluş Savaşı. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970n, 24 Kasım). Dar Kapı. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970ö, 29 Aralık). Aşırı Uçlar. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1970o, 15 Aralık) İdare-i Maslahatçılık. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971a, 12 Ocak). Güldürü. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971b, 16 Şubat). Uyarı. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971ç, 9 Mart). Atatürk Diyor ki. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971c, 23 Şubat). Gerilla. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971d, 16 Mart). Teşhis ve Tedavi. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971e, 23 Mart). Parlamentoculuğun Takkesi Düştü...*Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Avcioğlu, D. (1971f, 30 Mart). Reform Hayalciliği. *Devrim Gazetesi*, s. 1.
- Berkes, N. (1975). *Türk Düşününde Batı Sorunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Bilici, İ. (2022). *Demokrasi, Vesayet ve Yön: Türk Siyasal Hayatına "Yön" Veren Aydınlar*. Ankara: Tezkire.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2022). Kemalizmin Yeniden İnşasında Yön Dergisi ve İlhan Selçuk. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(3), 1637-1660.
- Cemal, H. (1999). *Kimse Kızmasın Kendimi Yazdım*. (9. Baskı). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: Sage Publications.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Los Angeles: Sage Publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th ed.). Los Angeles: Sage Publications.
- Devrim Dergisi. (1969, 21 Ekim). Devrim Bildirisi. *Devrim Gazetesi*, s. 8.
- Gencer, T. (2020). *Bir Eylem ve Düşünce Adamı: Doğan Avcioğlu* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. London: Aldine Transaction.

- Hürkan, S. (2006). *Üç Dergi, Üç İnsan*. Ankara: Sinemis.
- Işıklı, A. (2001). *Sosyalizm, Kemalizm ve Din* (3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2013). *27 Mayıs'tan 12 Mart'a Türkiye'de Siyasal Fikir Hareketleri* (3. Baskı). İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Kara, M. A. (2008). *Yönün Devrim'i Devrim'in Yönü*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Kışlalı, A. T. (1994). *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi* (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Köker, L. (2016). *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi* (15. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Landau, J. M. (1979). *Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar* (2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Mardin, Ş. (2017). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset* (23. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, H. (1987, Kasım). Jakoben Bir Aydının Yaşamından Çizgiler. *Toplumsal Kurtuluş*, s. 36.
- Özdemir, H. (2000). *Doğan Avcıoğlu: Bir Jön Türk'ün Ardından*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şahbaz, Y. (2018). 12 Mart'a Giden Süreçte Sol Cuntacılığın Teorik ve Tarihsel Arka Planı. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(1-2), 1-13.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2nd ed.). London: Sage Publications.
- Tıgılı, K. B. (2005). *Doğan Avcıoğlu ve Devrim Gazetesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.